

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента
Кінах Нелі Володимирівни про дисертацію
Демків Анни Миколаївни на тему
«Професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів
цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації», що подана до
захисту на здобуття наукового
ступеня доктора філософії у галузі 01 Освіта / Педагогіка зі
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Сучасні процеси, пов'язані з глобалізацією й інтеграцією України у світовий простір на фоні військової агресії росії, потребують докорінних змін не лише в економіці нашої країни, а й у системі освіти на всіх її рівнях. Враховуючи те, що освіта є важливим історичним і соціокультурним феноменом, який розвивається й удосконалюється, у ній відображаються певним чином всі процеси, що відбуваються у суспільному житті. Йдеться про неперервність у контексті освітніх змін, викликаних потребами часу та віднайденням найбільш оптимальних ресурсів, за яких відбувається їх реалізація та задоволення потребами в наданні якісної підготовки фахівців відповідного рівня та створенні умов для їх професійного розвитку. Відповідно, зрозумілою є особлива гострота, якої набуває питання професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту з урахуванням нових пріоритетів, підходів, що незвичні для традиційних систем.

У ракурсі зазначеного, виконане дисертаційне дослідження є інноваційним, відповідає параметрам новизни та необхідного внеску в теорію і практику професійної педагогіки, оскільки йдеться не тільки про професійно-педагогічну компетентність викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту, а й створення умов для їхнього професійного розвитку та набуває особливого значення в умовах трансформаційних процесів в освіті, викликів воєнного стану в Україні, переходу до європейських освітніх моделей.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження виконувалася відповідно до НДР кафедри професійної і вищої освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (РК № 0120U00104637) та відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України «Теорія і практика підготовки майбутнього викладача закладу вищої педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства» (РК № 0122U000432). Тему дисертації затверджено вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 7 від 19 грудня 2019 р.) та узгоджено рішенням Бюро Міжвідомчої ради з координації

наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 2 від 31.03.2020 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінюючи роботу за параметрами новизни, зазначимо, що авторкою вперше розроблено й обґрунтовано структуру і зміст професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ, яка складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного, особистісно-професійного компонентів; розроблено та експериментально перевірено модель професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації, в якій відображено п'ять блоків: цільовий, концептуально-нормативний, змістовий, процесуально-технологічний, діагностувально-рефлексивний. Визначено та обґрунтовано найважливіші й вагомі педагогічні умови професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації, а саме: розвиток мотиваційної готовності викладачів НМЦ ЦЗ до набуття теоретичних знань та умінь педагогічної діяльності; опанування викладачами НМЦ ЦЗ сучасних цифрових технологій і ресурсів у педагогічній, інноваційній та дослідницькій діяльності; індивідуалізація педагогічного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ; використання особистісно-розвивальних технологій у процесі підвищення кваліфікації викладачів НМЦ ЦЗ. Запропоновано авторське визначення поняття «професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту» як комплекс видів діяльності, що здійснюється на безперервній основі та спрямований на розвиток професійно-педагогічної компетентності як синергії знань, умінь і навичок у галузях цивільної безпеки та освіти/педагогіки, цінностей і здатностей до комунікації, діяти відповідально й автономно в межах наданих повноважень щодо підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

Даючи загальну оцінку роботі, наголосимо на визначенні наукознавчих складників дослідницького корпусу, їх чіткості, відповідності меті й змісту застосованих методів наукового пошуку; обґрунтованості методологічних орієнтирів і їх концептів, які взаємоузгоджені й вмотивовані, віддзеркалюють зміст заявленої теми та наукових пошуків автора на всіх етапах дослідницького корпусу.

Значення для науки і практики отриманих авторкою результатів. Результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільної безпеки Департаменту організації заходів цивільного захисту ДСНС України (довідка про впровадження від 26.10.2023), а також в освітній процес: Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту (довідка про впровадження № 94-1594/94 від 04.08.2023); Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Черкаської області (довідка про впровадження від 02.10.2023); Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності м. Києва (довідка про впровадження від 04.10.2023); Навчально-методичного центру цивільного

захисту та безпеки життєдіяльності Рівненської області (довідка про впровадження № 962 01-15/962 від 09.10.2023).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Результати та висновки дослідження доцільно використовувати при розробленні освітньо-професійних і освітньо-наукових програм у закладах вищої освіти, навчальних програм підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти, тренінгових програм у міжкурсовий період підвищення кваліфікації викладачів НМЦ ЦЗ.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом. Змістове наповнення розділів і підрозділів корелює з назвою структурних компонентів порушеної проблематики, що взаємозумовлені та спрямовані на розв'язання мети й основних завдань дослідження, зреалізованих у висновках. Повний обсяг роботи – 359 сторінок, із яких основний текст викладено на 184 сторінках, візуалізований 11 таблицями, 28 рисунками та додатками, які доповнюють й увиразнюють уявлення про достовірність проведеного здобувачкою наукового пошуку.

У першому розділі **«Теоретичні засади професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації»**, розкрито понятійну сітку, яка вирізняється алгоритмізованістю, логічністю і змістовою наповненістю термінів. Здійснений семантичний і контент-аналіз дав можливість авторці розгорнути логіку взаємозв'язків між термінами, реконструювати та структурувати їх в теоретичний ряд, уточнивши суть поняття «професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту» і конкретизувати сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність викладача НМЦ ЦЗ» як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих і професійно-важливих якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійно-педагогічну діяльність у галузі цивільної безпеки, набуваючи досвід, постійно прагнути до самопізнання, саморозвитку, самореалізації, саморефлексії в постійно змінних умовах. За результатами аналізу наукової літератури, спостереження та аналізу частоти використання викладачами НМЦ ЦЗ основних параметрів компонентів професійно-педагогічної компетентності встановлено та теоретично обґрунтовано зміст професійно-педагогічної компетентності, який складають взаємопов'язані між собою мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-професійний компоненти. Охарактеризовано критерії розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ: мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-пізнавальний, операційно-функціональний, особистісно-рефлексивний.

У другому розділі **«Методичні основи професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації»** дисертанткою визначено найбільш практично значущі педагогічні умови, зокрема: розвиток мотиваційної готовності

викладачів НМЦ ЦЗ до набуття теоретичних знань та вмінь педагогічної діяльності; опанування викладачами НМЦ ЦЗ сучасних цифрових технологій і ресурсів у педагогічній, інноваційній та дослідницькій діяльності; індивідуалізація педагогічного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ; використання особистісно-розвивальних технологій у процесі підвищення кваліфікації викладачів НМЦ ЦЗ. Виявлено, що педагогічні технології в навчанні дорослих ґрунтуються та таких концептуальних ідеях: продовженої освіти (continuing education); продовженої професійної освіти (continuing professional education – GPE); подальшої освіти (further education); відновлювальної освіти (recurrent education); освіти в громаді (community education); освіти дорослих (adult education); самоучинневої організації (learning organization); суспільства, що навчається (learning society) та ін.

Авторкою було встановлено, що в період воєнної агресії на теренах України відбулась переорієнтація у виборі технологій навчання слухачів у процесі підвищення кваліфікації – більш затребуваними стали практико орієнтовані технології (модель Колба, кейс-технології, тренінгові технології), які поступово адаптуються до умов змішаного (дистанційного та традиційного) навчання, що зумовило активний розвиток системно організованого інформаційного освітнього середовища закладу післядипломної освіти, яке в ІДУНДЦЗ розгорнуто на платформі LMS MOODLE. Заслуговує на увагу розроблена й теоретично обґрунтована модель професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації як засіб унаочнення та дослідження цього процесу, упровадження якої можливе на основі наукових підходів: системного, компетентнісного, акмеологічного, андрогогічного, синергетичного, інформаційного та при створенні педагогічних умов професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка моделі професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації»** обґрунтовано логіку експериментальної роботи відповідно до мети і завдань дослідження, згідно з якою здійснено: поетапну організацію; розроблено програму педагогічного експерименту; обґрунтовано структуру професійно-педагогічної компетентності; визначено й охарактеризовано критерії, параметри та рівні розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ; формування експериментальної групи; проведення експерименту; перевірку отриманих результатів на валідність. Удосконалено діагностичний інструментарій для дослідження професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації відповідно до розроблених критеріїв і показників. Експериментальна перевірка ефективності моделі професійного розвитку викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації на формувальному етапі експерименту довела її позитивний вплив на розвиток усіх структурних компонентів професійно-педагогічної компетентності, а саме: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та особистісно-професійного. Аналіз результатів розвитку

когнітивного компонента професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ у процесі підвищення кваліфікації також показав позитивну динаміку: кількість викладачів НМЦ ЦЗ із дуже високим рівнем зросла на 9,9%, з високим рівнем – на 14,1%. У розвитку діяльнісного компонента професійно-педагогічної компетентності відбулися зростання кількості викладачів НМЦ ЦЗ із дуже високим рівнем на 9,1%, з високим рівнем – на 14,9%. Позитивна динаміка також спостерігалась у розвитку особистісно-професійного компонента. Педагогічну результативність і достовірність експериментального дослідження підтверджено методами математичної статистики.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертанткою. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог. Рівень узагальнення результатів педагогічного наукового пошуку свідчать про її зрілість як дослідника проблем педагогіки.

Серед переваг дослідження варто назвати чіткість і логічність побудови змісту, дозованість викладу ключових понять, доведено повноту й достатню обґрунтованість наукових положень і висновків, культуру викладу тексту з дотриманням наукової етики.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів, повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Одержані наукові результати, що подані до захисту, є особистим досягненням здобувачки. Аналіз змісту публікацій, які розкривають науковий зміст дисертації, свідчить, що їм притаманний конкретний і ціннісний характер, вони чітко аргументовані, узагальнення результатів педагогічного дослідження здійснено на належному методологічному рівні. Переконані, що авторка спромоглася доказовості й обґрунтованості отриманих наукових результатів завдяки використанню засобів наукового пізнання, інтегруванню загальнонаукових і спеціальних методів, математично-статистичному обробленню відомостей для достовірності емпіричних результатів, що представлені в дисертації, яка має класичну структуру: анотації (українською та англійською мовами), вступ, трьох розділів, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

Зміст дослідження відображено в наукових працях авторки, серед яких один навчальний посібник; 7 статей у фахових виданнях і збірниках наукових праць, затверджених Наказом МОН України, 14 опублікованих праць, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Кількість публікацій та їхнє змістове наповнення підтверджують глибину та повноту викладу дослідницьких результатів, здійснених на теоретико-методологічному, експериментальному та формувальному наукових устремліннь. Аналіз змісту

дисертаційної роботи засвідчує дотримання здобувачкою вимог до академічної доброчесності в повному обсязі.

Значущість дослідження для науки і практики, шляхи його використання. Отримані в дисертаційній роботі результати розширюють межі аналізованого явища в філософії, педагогіці, компаративістиці на рівні теоретичних обґрунтувань та підходів щодо розуміння сутності досліджуваного поняття та застосування його в практиці роботи викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Виклад дає підстави констатувати загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Водночас рецензоване дослідження, як і будь-яка інша розвідка, має характер живого пошуку, тому окреслює простір для дискусійних положень та зауважень, що викладені нижче.

1. У першому розділі дисертації при висвітленні теоретичних аспектів професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації було б доцільним більш чітко визначити основні підходи та розбіжності у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців з даної проблематики, виявити групи досліджень, їх основні здобутки та невирішені проблеми.

2. При позитивній оцінці обґрунтованих у процесі дослідження критерії розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів НМЦ ЦЗ, доцільно було б більш детально схарактеризувати методики-індикатори, за допомогою яких здійснювалася діагностика окремих показників сформованості досліджуваної якості та розкрити технологію визначення на їх основі узагальнених рівнів сформованості досліджуваного процесу.

3. Авторка достатньо уваги приділила технологіям професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі підвищення кваліфікації. Проте, на наш погляд, залишилась поза увагою автора технологія фасилітації, яка могла б також бути використана в усіх формах організації педагогічного супроводу з професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту як під час курсової підготовки, так і у міжкурсовому періоді.

4. Зважаючи на важливість і актуальність порушеної здобувачкою проблеми та з метою популяризації отриманих нею результатів, хочемо висловити побажання щодо видання посібника «Технології професійного розвитку викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту» за матеріалами дисертації.

Викладені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є самостійним завершеним дослідженням, а отримані результати роблять вагомий внесок у теорію і практику професійної неперервної освіти.

Висновок. На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Демків Анни Миколаївни «Професійний розвиток викладачів навчально-методичних центрів цивільного захисту в процесі

підвищення кваліфікації» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44), а також наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019), а її авторка, Демків Анна Миколаївна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри педагогіки та психології
Волинського інституту післядипломної
педагогічної освіти
доктор педагогічних наук, доцент

Н. В. Кінах

*Звернусь Н. В. Кінах звітливо
Інспектор з питань АВА О. Д. Овечук
01.12.2025 року*